

Csendes Dóra – Berki Vivien – Magyar Kata – Oszwald Bálint – Kemény Bálint

joghallgatók (PTE-ÁJK), az ÓNSZ „Emberkereskedelem Elleni Küzdelem” Munkacsoport tagjai

Az emberkereskedelemmel kapcsolatos magyar bírói gyakorlat elemzése különös tekintettel a kiszolgáltatott helyzet és a kizsákmányolás fogalmára

I. Bevezetés

A 2020. évi V. törvény által jelentős módosításokon esett át az emberkereskedelem bűncselekményének meghatározása, amelynek egyik válfaja a kiszolgáltatott/kizsákmányolt helyzet jogszabályi szinten való felismerése volt. Annak érdekében azonban, hogy minél jobban átlássuk az emberkereskedelem jelenségét, elősegítsük a prevenciót és felderítést, kutatásokra és azokon alapuló eredményekkel kapcsolatos vélemények megformálására van szükség.¹

Az emberkereskedelemmel kapcsolatos bírói gyakorlat számára talán az egyik legfontosabb feladatnak a kizsákmányolás és a kiszolgáltatott helyzet meghatározását, valamint megállapítását lehet mondani, hiszen ez szolgál alapjául az emberkereskedelem más, hasonló bűncselekményektől való elhatárolásához. Pocsai Tamás az üzletszerű kerítést és a kizsákmányoló emberkereskedelmet akként határolta el egymástól, hogy az első esetben a szexuális cselekmény végzése útján megszerzendő haszon a cél, míg az utóbbinak már maga a kizsákmányolás, ami a magatartás célzata. Amennyiben kiszolgáltatott helyzet is fennáll, az a kizsákmányoláson belül értelmezhető, méghozzá az elkövetés módjaként. Hollán Miklós szavait idézve pedig azt a következtetést vonta le, hogy a sértett a kiszolgáltatott helyzete miatt végez prostitúciós tevékenységet, önszánta nélkül lesz emberkereskedelem áldozata.²

Ezt a gondolatmenetet erősítette meg a Kúria határozata is, amely kimondja, hogy „*az emberkereskedelem megállapíthatóságához az szükséges, hogy a másnak megszerzés kizsákmányolás céljából történjék.*”³ Ebből Somogyi Gábor levonta azt a következtetést, hogy „*amennyiben a passzív alany kiszolgáltatott helyzetben van, úgy kizsákmányolási célzat miatt a cselekmény emberkereskedelem*”, ha pedig nem lehet megállapítani a kiszolgáltatott helyzetet, úgy kerítés bűncselekményével állunk szemben.⁴

Mindezek miatt jelen dolgozatban kiemelt célunk e két fogalom, a kiszolgáltatott helyzet és a kizsákmányolás pontos tartalmának körül határolása, amelyeket a releváns jogforrások és szakirodalom feldolgozásán túl a vonatkozó bírói gyakorlat elemzésén keresztül igyekszünk megvalósítani.

¹ Windt Szandra: Az emberkereskedelem jelensége a Btk. 192. § alapján. *Ügyészek Lapja* 2020/6. sz. 35; 37. o.

² Pocsai Tamás: Emberkereskedelem a bírói gyakorlatban. *Miskolci Jogi Szemle* 2021/4. sz. 87-88. o.

³ Bfv.II.1474/2018/9.

⁴ Somogyi Gábor: Betekintés a Kúria joggyakorlat-elemző munkacsoportjának munkájába. *Belügyi Szemle* 2022/2. sz. 355. o.

II. Az emberkereskedelem fogalma

Az emberkereskedelem definícióját több nemzetközi dokumentum is rögzíti, nagyjából azonos tartalommal. Az egyik, széles körben elfogadott definíciót az Egyesült Nemzetek keretében, Palermóban, 2000. december 14-én elfogadott, a nemzetközi szervezett bűnözés elleni Egyezménynek az emberkereskedelem, különösen a nők és gyermekek kereskedelme megelőzéséről, visszaszorításáról és büntetéséről szóló Jegyzőkönyv (a továbbiakban: Palermói Jegyzőkönyv) rögzíti, amely szerint *„az emberkereskedelem személyek toborzását, szállítását, eladását, elrejtését vagy átvételét jelenti fenyegetés, erőszak vagy a kényszer más formáinak alkalmazásával, rablás, csalás, megtévesztés, hatalommal vagy a védekezésre képtelen állapottal való visszaélés, vagy anyagi ellenszolgáltatás vagy előnyök adásával vagy elfogadásával annak érdekében, hogy kizsákmányolás céljából elnyerjék egy olyan személy beleegyezését, aki más személy felett hatalommal rendelkezik. A kibaszásnak magában kell foglalnia legalább a mások prostituálásának kibaszását, vagy a szexuális kizsákmányolás más formáit, kényszerszolgálatát vagy szolgáltatásokat, rabszolgatartást vagy a rabszolgatartáshoz hasonló gyakorlatot, mások leigázását vagy emberi test szerveinek tiltott eltávolítását.”*⁵

Regionális szintű szabályozást tekintve, az Európai Parlament és a Tanács az emberkereskedelem megelőzéséről, és az ellene folytatott küzdelemről, az áldozatok védelméről, valamint a 2002/629/IB tanácsi kerethatározat felváltásáról szóló 2011/36/EU Irányelve (2011. április 5.) (a továbbiakban: Irányelv) is tartalmaz fogalom meghatározást, amely szerint az emberkereskedelem megvalósulhat *„Személyek kizsákmányolás céljából való toborzása, szállítása, átadása, rejtetése vagy fogadása – az adott személy feletti ellenőrzés megváltoztatását vagy átadását is ideértve – fenyegetéssel, erőszakkal vagy egyéb kényszer alkalmazásával, emberrablással, csalással, megtévesztéssel, hatalommal vagy a kiszolgáltatott helyzettel való visszaélés révén, illetve anyagi ellenszolgáltatásának vagy előnyöknek valamely személy feletti ellenőrzést gyakorló személy beleegyezésének megszerzése érdekében történő nyújtásával vagy elfogadásával.”*⁶

A hazai szabályozás tekintetében a Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvény (a továbbiakban: Btk.) 192. §-a rögzíti az emberkereskedelem és kényszerszolgálat bűncselekményét. A bűncselekménynek három alapesetét különböztethetjük meg. Az első alapeset elkövetési magatartásai közé tartozik az (1) bekezdés a) pontja értelmében a természetes személy eladása, megvásárlása, elcserelése, ellenszolgáltatásként átadása és átvétele, míg a b) pontban rögzített második alapeset az ezen cselekmények megvalósítása érdekében történő szállítást, elszállításolást, elrejtést vagy másnak való megszerzést rendeli büntetni. A (2) bekezdés – vagyis a harmadik alapeset – alapján ezen elkövetési magatartásokat az elkövető a sértett munkavégzésre, munka jellegű tevékenység végzésére, egyéb szolgáltatásra, vagy jogellenes cselekmény folytatására – különböző módokon – történő rábírásával valósítja meg, rendszeres előny szerzése céljából. Ezen cselekményekre való rábírás történhet többek között sértett megtévesztésével, a sértettel fennálló

⁵ 2006. évi CII. törvény az Egyesült Nemzetek keretében, Palermóban, 2000. december 14-én létrejött, a nemzetközi szervezett bűnözés elleni Egyezménynek az emberkereskedelem, különösen a nők és gyermekek kereskedelme megelőzéséről, visszaszorításáról és büntetéséről szóló Jegyzőkönyve kihirdetéséről 3. cikk a) pont

⁶ Irányelv 2. cikk (1) bekezdés

hatalmi vagy befolyási viszonyral való visszaéléssel, a sértett kiszolgáltatott helyzetének kihasználásával, illetve erőszakkal, vagy fenyegetéssel való kényszerítéssel is. A (3) bekezdés kiegészül a toborzással, és az itt felsorolt fordulatok a harmadik alapesethez kapcsolódnak *sui generis* előkészületi és bűnsegédi alakzatként, tekintve, hogy az elkövető a nem maga részére kíván előnyt szerezni, hanem a harmadik alapesetet jelentő (2) bekezdésben foglalt cselekmények valamelyikének megvalósítását célozza elősegíteni.⁷

II.1. A kiszolgáltatottság és a kizsákmányolás, mint fogalmi elemek

Az Irányelv Magyarország, mint uniós tagállam kötelezettségévé teszi, hogy büntetni rendelje azon szándékos magatartásokat, melyet emberkereskedelmi cselekményt valósítanak meg.⁸ Az Irányelv az emberkereskedelem fogalmának meghatározásánál a tevékenység céljaként határozza meg a *kizsákmányolást*, míg az elkövetés egyik lehetséges módjaként a *kiszolgáltatott helyzettel* való visszaélést.⁹ E két fogalom pontos meghatározása a tagállami büntetőjogi tényállások megfelelő alkalmazásához elengedhetetlen. Ennek érdekében az Irányelv a kiszolgáltatott helyzet fogalmát pontosan definiálja,¹⁰ a kizsákmányolás körében pedig egy általános körülhatárolással,¹¹ exemplifikatív felsorolással igyekszik segíteni a tagállamokat. Magyarország az Irányelvben foglalt kötelezettségének az emberkereskedelem és kényszerszermunka tényállásának a Btk. 192. §-ában történő rögzítésével tesz eleget, amelyben büntetni rendeli az Irányelvnek megfelelő magatartásokat. A *kizsákmányolás* és *kiszolgáltatott helyzet* fogalmai, így tehát az emberkereskedelem és kényszerszermunka, mint hazai bűncselekmény fogalmi elmei. Tartalmuk pontos meghatározása és egységes alkalmazása kiemelten fontos az emberkereskedelem elleni küzdelemben.

II.1.1. Kiszolgáltatottság

A magyar bírói, jogalkalmazói gyakorlat szempontjából az emberkereskedelem vonatkozásában vitatott pont a kiszolgáltatott helyzet. Ennek oka a kiszolgáltatott helyzet egzakt törvényi fogalmának hiánya. A joghézag következménye a bírói jogértelmezés felértékelődése, a bíróságok feladata tehát esetről esetre annak megállapítása, hogy a kiszolgáltatott helyzet körülményei fennállnak-e vagy sem. Ehhez segítségül szolgálhatnak a kifejezés nyelvtani értelmezésén túl a különféle vonatkozó hazai, illetve nemzetközi jogi dokumentumok.

A nyelvtani értelmezést tekintve a külföldi – elsősorban angol – források alapulvétele a kiszolgáltatott helyzet fogalmának meghatározásához nem szerencsés, hiszen az angol „*vulnerable*”

⁷ Btk. 192. §

⁸ Irányelv 2. cikk (1) bekezdés

⁹ Uo.

¹⁰ Irányelv 2. cikk (2) bekezdés

¹¹ Irányelv 2. cikk (3) bekezdés

szó szélesebb jelentéstartalommal bír, illetve bár az emberkereskedelem vonatkozásában a Palermói Jegyzőkönyv említi ezt a feltételt, ahhoz definíciót nem társít.¹² A magyar szakirodalom sem nyújt kellő támpontot, az értelmező kéziszótár a következőt tartalmazza a kiszolgáltatottság körében: „Az állapot, helyzet, ill. tény, hogy valaki, valami ki van szolgáltatva valakinek, valaminek, teljesen hatalmában van, s tehetetlenül kell tűrnie, hogy az kénye-kedve, akarata szerint bánjon vele; valamely kellemetlen dolog, helyzet elviselésének kényszere”.¹³

A jogi dokumentumokat tekintve a kiszolgáltatott helyzet definícióját a Btk. nem határozza meg, így a pontos tartalom megtalálásához szükség van a nemzetközi jogi környezet vizsgálatára. E körben említhető az Európai Parlament és a Tanács a bűncselekmények áldozatainak jogaira, támogatására és védelmére vonatkozó minimumszabályok megállapításáról és a 2001/220/IB tanácsi kerethatározat felváltásáról szóló 2012/29/EU irányelve (2012. október 25.), amely a fokozott védelmet igénylő, vagy különösen kiszolgáltatott áldozatok körében olyan személyeket említ, akik egyéni helyzetükben rejlő sajátosságok, vagy a bűncselekmény jellemzői folytán nagymértékben ki vannak téve a sérelem kockázatának.¹⁴ A fogalom értelmezéséhez további kiindulópontot nyújt a korábban említett Irányelv, amely a következő definíciót tartalmazza: „A kiszolgáltatott helyzet olyan helyzet, amelyben az adott személy tényleges vagy elfogadható választási lehetőség hiányában kénytelen alávetni magát az adott visszaélésnek.”¹⁵ E meghatározás szerint az érintett személy körülményei nem teszik lehetővé számára a visszaélés elkerülését, mondhatni kényszerhelyzetbe kerül, ahol nincs reális esélye annak, hogy gátat szabjon a kihasználásának. A kiszolgáltatott helyzetnek tehát nem szükségszerű eleme, hogy az adott személyt sérelem érje, vagy hiányt szenvedjen valamiből, viszont elengedhetetlen, hogy a saját sorsát az adott életterületen ne legyen képes irányítani.¹⁶ Ez egyúttal azt jelenti, hogy a kiszolgáltatott személy sorsa más kezében van, esetlegesen testi épsége, egészsége, vagyoni helyzete is harmadik személytől függ.

A kiszolgáltatott helyzet csak abban az esetben nyer büntetőjogi relevanciát, ha az a személy, akinek az érintett ki van szolgáltatva, ezzel a helyzettel visszaél azáltal, hogy az áldozatának valamilyen (akár fizikai, akár egészségügyi, anyagi) kárt vagy hátrányt okoz.¹⁷ Ilyen visszaélésnek

¹² United Nations Convention Against Transnational Organized Crime and the Protocols thereto. Protocol to Prevent, Suppress and Punish Trafficking in Persons, Especially Women and Children, supplementing the United Nations Convention against Transnational Organized Crime Article 3. (a)

¹³ Bárvai Géza – Ország László: A magyar nyelv értelmező szótára. IV. kötet. MTA Nyelvtudományi Intézete, Budapest, 1959–62. <https://www.arcanum.com/hu/online-kiadvanyok/Lexikonok-a-magyar-nyelv-ertelmezo-szotara-1BE8B/k-359B8/kiszolgáltatottsag-37203/?list=eyJmaWx0ZXJzIjogeyJNVSI6IFsiTkZPX0xFWF9MZXBpa29ub2tfMUJFOEIiXX0sICJxdWVveSI6ICJraXN6b2xnXHUwMGUxbHRhdG90dHNcdTAwZTFnIn0> (2024. 11. 14.)

¹⁴ Az Európai Parlament és a Tanács 2012/29/EU irányelve (2012. október 25.) a bűncselekmények áldozatainak jogaira, támogatására és védelmére vonatkozó minimumszabályok megállapításáról és a 2001/220/IB tanácsi kerethatározat felváltásáról (38) bekezdés

¹⁵ Irányelv 2. cikk (2) bekezdés

¹⁶ Bolyky Orsolya: A kiszolgáltatottság fogalmának jogi értelmezése, különös tekintettel az idős korú áldozatokra. *Ügyészek Lapja* 2022/1-2. sz. 81. o.

¹⁷ Uo.

minősül a Btk. törvényjavaslata szerint, ha az elkövetői a már meglévő kiszolgáltatott helyzet (például hajléktalanság, kilátástalan anyagi helyzet) fenntartását, vagy az abból való kilábalás megakadályozását valósítja meg.¹⁸

A kiszolgáltatottságra okot adó körülmények különfélék lehetnek. Előidézhetik élő vagy élettelen jelenségek, okozhatja maga az érintett, de az akár tőle függetlenül is előállhat.¹⁹ Ezen felül kiválthatja egy vagy több tényező együttállása is.²⁰ A tág fogalmi körbe különböző élethelyzetek tartozhatnak bele:

- egzisztenciális kiszolgáltatottság, amikor a jövedelem és megélhetés hiányában lévő személyek köréből kerül ki a potenciális sértett;
- szituatív kiszolgáltatottság, amikor valamilyen ismeret hiánya okozza a helyzet fennálltát (pl. iskolai végzettség, helyismeret);
- érzelmi kiszolgáltatottság, amely fennállhat a családtagokkal vagy az elkövetővel szemben.²¹

Az elkövetőtől kívülálló okként nevezhető meg a fent említett egzisztenciális és szituatív helyzet, továbbá lényegese elemként értelmezhető a potenciális sértett személyisége is: egy naiv, hiszékeny, könnyen bízó vagy esetleg érzelmi válságban lévő alany könnyebben kerül emberkereskedők látóterébe.²² Fontos kiemelni, hogy egy kiszolgáltatott helyzetben levő személlyel szemben mennyivel könnyebb egy bűncselekményt elkövetni. Példának okáért az emberkereskedelem áldozatainak jelentős része anyagilag nélkülözni kényszerül, értelmi szempontból erősen deprivált, tájékozatlan, végzettség nélküli, kábítószerfüggő vagy alkoholbeteg.²³

II.1.2. Kizsákmányolás

A bűncselekmény szempontjából kiemelendő másik fogalmat, a kizsákmányolást a Btk. 2020-as – az emberkereskedelem áldozatainak kizsákmányolása elleni fellépés érdekében szükséges egyes törvények módosításáról szóló 2020. évi V. törvény által eszközölt – módosítása előtti 192. § (8) bekezdése, úgy határozta meg, *mint a kiszolgáltatott helyzetbe hozott vagy helyzetben tartott sértett e helyzetének kihasználásával előny szerzésére törekvés*. A fogalom tartalmának törvényben történő rögzítésére azért

¹⁸ T/6958. számú törvényjavaslat a Büntető Törvénykönyvről (2012. április) (a továbbiakban: Btk. törvényjavaslat) 325. o.

¹⁹ Bolyky: i. m. 81. o.

²⁰ Dere Petronella: Az emberkereskedelem és a kényszermunka bűncselekményének egyes büntetőjogi kérdései I. Ügyészségi Szemle 2020/1. sz. 43. o.

²¹ Pocsai: i. m. 89-90. o.

²² Pocsai: i. m. 92. o.

²³ Windt: Az emberkereskedelem jelensége... 40. o

került sor, mert a pontos definíciót az Irányelv és egyéb emberkereskedelemmel kapcsolatos nemzetközi dokumentumok nem adják meg, azok pusztán annak tipikus, minimálisan büntetendő előfordulási eseteit sorolják fel.²⁴ Mivel a kizsákmányolói magatartásokat teljeskörűen nem lehet felsorolni, ezért a korábbi normaszöveg absztrakciót alkalmazva, a kizsákmányolás két központi elemét, a kiszolgáltatott helyzettel visszaélést, illetve az előny szerzésére törekvést emelte ki.²⁵ Ez a pontos meghatározás, a módosítás révén kikerült a Btk.-ból, ugyanakkor helyébe nem került új törvényi definíció.

A hatályos normaszöveg ellentétben a 2020-as módosítás előtti szöveggel *expressis verbis* nem tartalmazza a „kizsákmányolás” kifejezést. A módosítást eszközöző 2020. évi V. törvény indokolása ezt azzal magyarázza, hogy a korábbi szövegezés nem adta vissza kellő egyértelműséggel a nemzetközi egyezményekben, valamint az Irányelvben megjelenő, a haszonszerzésre való törekvés jellegével kapcsolatos szabályozási elvárást.²⁶ 2020. 07. 01. óta a kizsákmányolási célzatot a „*rendszeres előny szerzésére törekvés*” szófordulat testesíti meg. Mivel a tényállás kimerítéséhez elegendő a kizsákmányolási célzat, így az előnyszerzésre való törekvés fennállása, a bűncselekmény tényleges haszon realizálása nélkül is befejezettnek tekintendő.²⁷ A bűncselekmény megállapíthatóságához ezért elegendő lehet, ha az elkövető pusztán kívánja a rendszeres előnyt.²⁸

Hatályos magyar törvényi definíció híján a fogalom értelmezéséhez ismét szükséges a nemzetközi kitekintés, amelyben a más sokszor idézett Irányelv nyújthat újból segítséget. Eszerint a kizsákmányolás „*magában foglalja legalább a prostitúcióhoz kapcsolódó kizsákmányolást vagy a szexuális kizsákmányolás más formáit, a kényszermunkát vagy -szolgáltatásokat - ideértve a koldulást, a rabszolgatartást vagy a rabszolgatartáshoz hasonló gyakorlatokat, a szolgaságot -, vagy a bűncselekményekhez kapcsolódó kizsákmányolást, vagy a szervek kivételét, vagy a bérnyasághoz, a kényszerbázisasságához vagy a jogellenes örökbefogadásához kapcsolódó kizsákmányolást*”.²⁹ Az Irányelv kizsákmányolás-fogalmának központi elemei: a kiszolgáltatott helyzettel visszaélés, valamint az előny szerzésére törekvés. Előbbivel kapcsolatban már utaltunk arra, hogy a kiszolgáltatott helyzet előállhat az elkövető közrehatása nélkül is, elegendő, ha azt csak fenntartja.³⁰ Ami az előnyt illeti, létfontosságú, hogy az előny megszerzésének nem kell bekövetkeznie, elég pusztán az arra való törekvés. Továbbá az előnynek nem kell feltétlenül anyagnak lennie – gondoljunk csak a szexuális célzatú

²⁴ Btk. törvényjavaslat 325. o.

²⁵ Uo.

²⁶ Indokolás az emberkereskedelem áldozatainak kizsákmányolása elleni fellépés érdekében szükséges egyes törvények módosításáról szóló 2020. évi V. törvényhez 2020. évi V. törvényhez (a továbbiakban: Indokolás a 2020. évi V. törvényhez) 9. §

²⁷ *Somogyi*: i. m. 359. o.

²⁸ Indokolás a 2020. évi V. törvényhez 9. §

²⁹ Irányelv 2. cikk (3) bekezdés

³⁰ *Bolyky*: i. m. 80. o.

kizsákmányolásra.³¹ Előnynek egy olyan – megváltozott – állapotot kell tekinteni, amely az elkövető számára pozitívabb, mint az, ami a magatartását megelőzően fennállt.³²

A kizsákmányolás kapcsán fontos megjegyezni, hogy nem önmagában, hanem valamilyen más tevékenységen keresztül valósul meg. Utalva a fentebb is hivatkozott fogalommeghatározásokra, a kizsákmányolásnak több formáját is megkülönbözteti a szakirodalom, így e körbe vonható a szexuális kizsákmányolás, a munka célú kizsákmányolás, a szervkereskedelemhez, illetve a bűncselekményhez kapcsolódó kizsákmányolás. Jelen tanulmány szempontjából elsősorban a szexuális, illetve a munkacélú kizsákmányolásnak van jelentősége, ugyanis ezek azok, amelyek célzatként megjelennek az elkövetői oldalon.³³

Szexuális kizsákmányolás, illetve prostitúció céljából elkövetett kizsákmányolás alatt értjük a kiszolgáltatott helyzettel, megkülönböztetett hatalommal vagy bizalommal szexuális célból történő tényleges vagy megkísérelt visszaélést, beleértve többek között a másik szexuális kizsákmányolásából való pénzügyi, társadalmi vagy politikai haszonszerzést.³⁴ A gyakorlatban ez jelentheti többek között a prostitúcióra való kényszerítést, a pornográfiát és bárókban, hotelekben, fürdőekben, masszázsszalonokban és a szórakoztatóiparban nyújtott szexuális szolgáltatásokat.³⁵ A Btk. 192. §-ának nyelvtani értelmezése egy kétszereplős viszonyt feltételez, ugyanakkor a gyakorlatban a szexuális kizsákmányolás révén megvalósuló emberkereskedelem a szervezett bűnözői csoportokhoz – ezzel tehát több személyhez – kötődik.³⁶ Az emberkereskedelem bűncselekményének elkövetője rendszeres előny szerzése céljából bírja rá, – és ebben az esetben mint kvázi-felbujtó, *sui generis* alakzatban büntetendő – vagy kényszeríti (erőszakkal vagy fenyegetéssel) a sértettet a szexuális cselekmény végzésére. A tényállás bár nem határozza meg a szexuális cselekményt, mint lehetséges tevékenységet, amelyre az elkövető rábírja vagy kényszeríti a sértettet, az mégis benne foglaltatik a jogszabály „*egyéb szolgáltatásra*” rábír, kényszerít kitételében.

A kizsákmányolás e formája jellemzően nemzetközi szervezett bűnözés kereteiben merül fel, és különböző bántalmazási formákat is magában foglal. Áldozattá nemtől, kortól, állampolgárságtól, jogi státusztól függetlenül bárki válhat. Ugyanakkor fokozott veszélynek vannak kitéve a szexiparban dolgozó személyek, továbbá az alacsony iskolázottságuk, mentális képességeik, anyagi helyzetük

³¹ Uo.

³² Saját fordítás, forrás: <https://www.collinsdictionary.com/dictionary/english/advantage> (2024. 11. 14.)

³³ Irányelv, illetve 2006. évi CII. törvény 3. cikk a) pont

³⁴ European Institute for Gender Equality: Szexuális kizsákmányolás. https://eige.europa.eu/publications-resources/thesaurus/terms/1188?language_content_entity=hu (2024. 11. 14.)

³⁵ Gyakorlati útmutató a szexuális kizsákmányolás célú emberkereskedelem áldozatává vált személyek első szintű azonosításához. (a továbbiakban: Gyakorlati útmutató 1.) https://emberkereskedelem.kormany.hu/download/c/46/c0000/TRAFGUID2_Szexuális%20%20kizsákmányolás.pdf (2024. 11. 14.) 3. o.

³⁶ *Répszám* Dóra: A prostitúció révén történő kizsákmányolás, valamint a szexuális kizsákmányolás más formái az emberkereskedelem kapcsán. Büntetőjogi Szemle 2020/2. sz. 114. o.

miatt kiszolgáltatott helyzetben levők, valamint az elhanyagolt gyermekek és olyan fiatalok, akik az internetes portálok, hálózatok aktív tagjai, illetve pénzre van szükségük.³⁷ Az elkövetők rendszerint a „szebb jövő” ígéretével csábítják el és szervezik be áldozataikat, fokozatosan elszigetelve őket környezetüktől. A beszervezést követően jellemző, hogy a sértetteket rendszeresen utaztatják, a munkavégzés helye nem állandó, felettük folyamatos irányítást és felügyeletet gyakorolnak, megfosztva őket a pokoli körülményekből való szabadulás reményétől.³⁸

A munka célú kizsákmányolás vagy kényszermunka olyan tevékenységeket ölel fel, amelyet a sértettek kényszer hatására, kilátásba helyezett szankcióval való fenyegetés terhe vállalnak és végeznek. Ilyen cselekmények gyakorlatilag bármely szakmában és ipari ágazaton belül előfordulhatnak. Kizsákmányoló munkának a méltánytalan munkakörülmények közt, rendkívül alacsony fizetésért végzett munkát nevezzük.³⁹ Fontos elhatárolást tenni azonban a kedvezőtlen, rossz munkakörülmények között történő munkavégzés és a kényszermunka között. Az angol „3D-modell” (*dirty, dangerous, difficult*) alapján a kényszermunka körébe elsősorban a piszkos, veszélyes és nehéz jelzőkkel illetett munkavégzés sorolható.⁴⁰ A distinkció alapja a munkát végző személy önkéntessége. Az az illető ugyanis, aki a körülmények ismeretében, megtorlás nélküli felmondás lehetőségével vállalta a munkát, nem minősül automatikusan áldozatnak. A potenciális áldozati kör tekintetében a kizsákmányolás ezen formájánál is a veszélyeztetett csoportok vannak fokozott veszélynek kitéve, különösen az árnyékgazdaságban dolgozók, kisebbségek, valamint a szegényebb közösségek tagjai.⁴¹

A 2020. évi V. törvény egyik újítása az emberkereskedelem (Btk. 2020.-as módosítása előtti 192. §-a) és a kényszermunka (Btk. 2020.-as módosítása előtti 193. §-a) tényállásainak összevonása volt.⁴² A kényszermunka, azaz a munkacélú kizsákmányolás hasonló elkövetési magatartásokkal követhető el, mint a szexuális kizsákmányolás: rábírással, illetve kényszerítéssel.⁴³ Kiemelendő, hogy bár a kényszermunka előfordulása, relevanciája elmarad a szexuális kizsákmányolásétól, a

³⁷ Gyakorlati útmutató 1. 4. o.

³⁸ Nagy István – Szabóné Szalay Csilla (szerk.): Elméleti és gyakorlati segédanyag és szakmai ajánlás az észlelő- és jelzőrendszer tagjainak, valamint a család- és gyermekjóléti szolgálat és központ munkatársainak. https://szocialisportal.hu/wp-content/uploads/2022/12/Tegyuk-lathatova-az-emberkereskedelmet_Szakmai-ajanlas.pdf (2024. 11. 10.) 13. o.

³⁹ Munkacélú kizsákmányolás. IOM Hungary, UN Migration. <https://hungary.iom.int/sites/g/files/tmzbd11591/files/inline-files/9.%20Munkacélú%20kizsákmányolás.pdf> (2024. 11. 14.)

⁴⁰ De Coll Ágnes Ráhel – Tatár Erika: Az emberkereskedelem jelenlegi helyzete Magyarországon. Magyar Közlöny Lap- és Könyvkiadó Kft. Budapest, 2021. 12. o.

⁴¹ Gyakorlati útmutató a munkaerő kizsákmányolás céljából folytatott emberkereskedelem áldozatává vált személyek első szintű azonosításához. (továbbiakban: Gyakorlati útmutató 2.) https://emberkereskedelem.kormany.hu/download/b/46/c0000/TRAFGUID1_Munkaer%C5%91%20kizs%C3%A1km%C3%A1nyol%C3%A1s.pdf (2024. 11. 10.) 4. o.

⁴² 2020. évi V. törvény indokolás 9.§

⁴³ Btk. 192. § (2) bekezdés

Nemzetközi Munkaügyi Szervezet 2022-es statisztikája szerint világszerte 27,6 millió embert foglalkoztatnak ilyen módon.⁴⁴

A szervkereskedelem az emberi szervek illegális felhasználást jelenti, e körben olyan szándékos magatartások említhetők, mint például szervek eltávolítása, beültetése vagy adásvétele. A szervkereskedelem három nagy kategóriát ölel fel. Az első kategóriaként említhető az az eset, amikor az emberkereskedők kényszerítés útján vagy megtévesztéssel bírják rá az áldozatot a szerv átadására. Második esetben az elkövető és áldozat megállapodnak a szerv adásvételében, de az elkövető nem fizet érte, vagy az ígért összeghez képest kevesebbet fizet. Harmadik kategóriaként pedig a kiszolgáltatott helyzetben levő áldozatot – adott esetben nem is értinő – olyan betegség miatt kezelik, amelynek kezelése során valamely szervét tudta nélkül eltávolítják.⁴⁵ Az elkövetők áldozataikat elsősorban hajléktalanok, gyermekvédelmi vagy büntetés-végrehajtási intézményből kikerült, illetve súlyos-tartós betegséggel küzdő személyek között keresik.⁴⁶

A bűncselekményre kényszerítés az emberkereskedelemhez köthető olyan sajátos jelenség, amely az áldozatok azonosítását végző szervek körében kevésbé ismert, ebből kifolyólag az áldozatokat sok esetben tévesen, elkövetőkként definiálják. Az áldozatok főként akaratuk ellenére bűnözői tevékenységre kényszerített gyermekek, akiket jellemzően anyagi haszonszerzés céljából olyan bűncselekmények elkövetésére bírnak rá, mint a bolti lopás, autók feltörése vagy a kábítószerkereskedelem.⁴⁷

II.2. Az emberkereskedelem helyzete Magyarországon

Amikor az emberkereskedelem magyarországi helyzetét vizsgáljuk, mindenekelőtt arra kell kitérni, honnan merítjük az adatainkat és statisztikáinkat. Hazánkban az emberkereskedelem elleni fellépés koordinálásáért elsősorban a Belügyminisztérium (BM) felel, így a különféle adatok és kimutatások elsődleges forrása is a BM lesz. A minisztérium európai uniós és nemzetközi helyettes államtitkára tölti be az emberkereskedelem elleni nemzeti koordinátor szerepkörét, őt pedig feladata ellátásában az Emberkereskedelem Elleni és Horizontális Ügyek Osztálya segíti.⁴⁸

⁴⁴ International Labour Organization: Data and research on forced labour.. <https://www.ilo.org/topics/forced-labour-modern-slavery-and-trafficking-persons/data-and-research-forced-labour> (2024. 11. 14.)

⁴⁵ *Röpszám* Dóra: Az emberkereskedelem elmélete és gyakorlata, különös tekintettel a gyermekekre. Doktori (PhD) értekezés. Pécsi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Doktori Iskola, Pécs 2023. 143. o.

⁴⁶ *Röpszám* Dóra: Kizsákmányolás az emberkereskedelem kapcsán. *Belügyi Szemle* 2019/2. sz. 82-83. o.

⁴⁷ Gyakorlati útmutató a koldulásra vagy bűncselekmény elkövetésére kényszerített személyek első szintű azonosításához. (továbbiakban: Gyakorlati útmutató 3.) https://emberkereskedelem.kormany.hu/download/d/46/c0000/TRAFGUID3_Koldul%C3%A1s.pdf (2024. 11. 10.) 3. o.

⁴⁸ Intézményi keretek. Emberkereskedelem elleni küzdelem. <https://emberkereskedelem.kormany.hu/intezmenyi-keretek> (2024. 12. 14.)

Az emberkereskedelem fenomenójának magyarországi helyzetével emellett többek között az Európa Tanács GRETA nevű szakértői csoportja, az Európai Bizottság, az Európai Biztonsági és Együttműködési Szervezet, valamint az Egyesült Államok Emberkereskedelem Elleni Hivatala is készít jelentéseket, amelyekhez a magyar hatóságok kötelesek adatok szolgáltatására.⁴⁹ E testületek nyilvános véleményt alkotnak, ajánlásokat tesznek Magyarország emberkereskedelemmel kapcsolatos gyakorlatáról.

A Bizottság 2022. évi témába vágó statisztikái szerint a tárgyévben az Európai Unió területén emberkereskedelem áldozatává vált személyek száma több, mint tízezer fő.⁵⁰ Magyarország az uniós tagországok sorrendjében a tizenkettedik helyet foglalja el az emberkereskedelem áldozatává vált személyek számának (754 fő) tekintetében.⁵¹ Nagyon fontos kijelenteni, hogy ez nem csak magyar állampolgárokat jelent, hanem a hazánk területén áldozattá vált más ország állampolgárságával rendelkező személyeket is.

Ami az Egyesült Államok Emberkereskedelem Elleni Hivatalának szakvéleményét illeti, az amerikai szakemberek meglátása szerint a magyar kormány nem teljesíti teljes mértékben az emberkereskedelem felszámolására vonatkozó minimumsztyenderdeket és nem prioritizálja az emberkereskedelem elleni küzdelmet, de bizonyos mértékű erőfeszítéseket tesz; így Magyarországot a *Tier 2* kategóriába sorolták, amelybe azon országok tartoznak, amelyek nem teljesítik az emberkereskedelem elleni küzdelemmel kapcsolatos, az USA-ban elvárt követelményeket, azonban törekszenek erre.⁵²

II.2.1. Statisztika

Az emberkereskedelmen, mint jelenségen belül a szexuális célú mellett a munkacélú és a gyűjtőfogalomként használatos „egyéb” kizsákmányolást határoljuk el. A jelenség bonyolultsága, attribútumai, változékonysága miatt kiemelten releváns, hogy az emberkereskedelemmel összefüggésben minél több tudományos kutatás készüljön az összetársadalmi figyelem felkeltése, a megelőzés, a felderítés és az ellene való eredményes hatósági fellépés elősegítése érdekében.

⁴⁹ A GRETA teljes neve: *Group of Experts on Action against Trafficking in Human Beings*. Bővebb információk a csoport tevékenységéről a következő linken: <https://www.coe.int/en/web/anti-human-trafficking/greta>. (2025. 01. 16.) Az Európai Biztonsági és Együttműködési Szervezet tevékenységéről itt: <https://www.osce.org/who-we-are>, (2025. 01. 16.) az Egyesült Államok Emberkereskedelem Elleni Hivatala tevékenységéről pedig itt található bővebb információ: <https://www.state.gov/bureaus-offices/under-secretary-for-civilian-security-democracy-and-human-rights/office-to-monitor-and-combat-trafficking-in-persons/> (2024. 12. 14.); *Wíndt* Szandra: Az emberkereskedelemmel kapcsolatos jogalkalmazói attitűdökről. Magyar Jogi Szemle 2022/1. sz. 113. o.

⁵⁰ A konkrét jelentés: https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Trafficking_in_human_beings_statistics (2024. 12. 14.)

⁵¹ Uo.; G R E T A Group of Experts on Action against Trafficking in Human Beings: Evaluation report Hungary. <https://rm.coe.int/greta-2024-02-fgr-hun-en/1680aea2b9> (2024. 12. 13.) (a továbbiakban: GRETA Jelentés) 5. o.

⁵² Trafficking in Persons Report June 2023 Department of State United States of America https://www.state.gov/wp-content/uploads/2023/05/Trafficking-in-Persons-Report-2023_Introduction-Additional-Pagesv4_FINAL.pdf (2024. 12. 14.) 72. o.; 86. o. (Továbbiakban: Trafficking in Persons Report June)

Az emberkereskedelmet nagyon sokan azonosítják a szexkereskedelemmel – ez azonban tévedés, amire nagyon jó példát szolgáltat az emberkereskedelem magyarországi helyzete: a magyarországi emberkereskedelmi hálózatok áldozatainak túlnyomó többsége, mintegy 60 százaléka munkacélú kizsákmányolás áldozata, például mezőgazdasági munkára kényszerítik.⁵³

A magyarországi bűnügyi statisztikákat tartalmazó ENyÜBS (Egységes Nyomozóhatósági és Ügyészségi Bűnügyi Statisztika) adatai szerint Magyarországon az emberkereskedelemmel kapcsolatos bűncselekmények száma 2022-ben tetőzött: amíg 2021-ben „csak” 95 darab ilyen bűncselekmény miatt indítottak eljárást, addig egy évvel később már 200 miatt – vagyis a bűncselekmény miatti eljárások száma a statisztika szerint megduplázódott. Ehhez képest 2023-ban az egy évvel az előttihez képest már lényegesen kevesebb, összesen 131 alkalommal került sor a bűncselekmény felderítésére.⁵⁴

Az Egyesült Államokbéli Emberkereskedelem Elleni Hivatal utolsó nyilvánosan elérhető statisztikái szerint 2022-ben a magyar rendőrség összesen 219 darab emberkereskedelemmel kapcsolatos bűncselekményt (azon belül 193 szexuális célú és 24 munkaerő-kereskedelemmel kapcsolatos bűncselekményt, valamint további két „egyéb” kategóriába sorolt bűncselekményt) vett nyilvántartásba, ami a 2020-ban feljegyzett 95 és a 2021-ben nyilvántartásba vett 132 emberkereskedelemmel összefüggő bűncselekményszámhoz képest növekedést jelent. A jelentés szerint a hazai hatóságok 180 emberkereskedelemmel gyanúsított személy ellen indítottak eljárást, ami csökkenést jelent a 2021. évi 255 személyhez képest. A bíróságok 67 személyt ítélték el emberkereskedelem miatt, ami viszont növekedésnek minősül a 2021. évi 15 és a 2020. évi 10 személyhez képest. Az összes jogerősen elítélt emberkereskedő esetében szabadságvesztést alkalmaztak szankcióként, aminek az ideje fél évtől 15 évig terjedt.⁵⁵

A jelentés szerint a 2022-edik évben a magyar hatóságok számos határon átnyúló érintettségű ügyben is részt vettek: 44 nemzetközi nyomozás kapcsán folytattak együttműködést más államok bűnüldöző szerveivel. A leggyakrabban Ausztriával, Németországgal, Hollandiával, Romániával, Svájcjal, az Egyesült Királysággal, valamint Ukrajnával került sor információcserére.⁵⁶ A GRETA 2024 évi jelentésének értelmében Magyarország első sorban származási ország az emberkereskedelem áldozatainak tekintetében: a magyar áldozatokat első sorban Németországba,

⁵³ *Bálint Réka*: Emberkereskedelem Magyarországon. Jogi tanulmányok 2022/19. sz. 278. o.

⁵⁴ *Szathmáry Zoltán*: Tájékoztató a bűnözés 2023. évi adatairól. Legfőbb Ügyészség, Budapest 2023. 22. o.

⁵⁵ US Embassy: 2023. évi jelentés az emberkereskedelemről: Magyarország (2. szint) https://common.usembassy.gov/wp-content/uploads/sites/154/2024/02/2023-Trafficking-in-Persons-Report-Hungary_hu.pdf (2024. 12. 13.) (a továbbiakban: US Embassy Jelentés) 5-6. o.

⁵⁶ Uo.

Svájcba és Hollandiába szállítják.⁵⁷ A bűncselekmény áldozatainak túlnyomó többsége nőnemű, illetve 84 százalékuk felnőtt, míg a fennmaradó 16% gyermekkori.⁵⁸

Érdeemesnek tartom kiemelni, hogy a Btk. 192. §-ának 2020-as módosítását (amely módosítás lényege, hogy egyfelől súlyosítja az emberkereskedelem büntetési tételét, másfelől büntetni rendeli az emberkereskedelem és a kényszermunka áldozatának munkáját vagy szexuális szolgáltatásait igénybe vevő személyt, a „fogyasztót” is)⁵⁹ mindkét jelentés nagyon nagyra értékeli.⁶⁰

III. Vonatkozó bírói gyakorlat különös tekintettel a kiszolgáltatottságra és a kizsákmányolásra

Tekintve, hogy a jelenlegi szabályozás kielégítően nem határozza meg a *kiszolgáltatott helyzet* és a *kizsákmányolás*, mint az emberkereskedelem szempontjából kiemelt jelentőségű fogalmakat, kiemelt jelentősége van a vonatkozó bírósági gyakorlatnak a tartalom körülhatárolásában. Annak megállapítása, hogy a sértett kiszolgáltatott helyzetének kihasználása mikor áll fenn, – ahogyan az korábban említésre került – bírói feladat. A következőkben négy jogeset elemzésén keresztül kerítünk sor e két fogalom további körülhatárolására.⁶¹

III.1. A Fővárosi Ítéltábla 3.Bf.20/2023/19. számú döntése

A határozat elvi tartalma a kiszolgáltatott helyzet vizsgálata volt. Az ügy tényállása röviden összefoglalva: a hajléktalan, munkanélküli, egzisztenciális háttérrel, illetve családdal nem rendelkező, a pszichológiai szakvélemény szerint korlátozott értelmi képességekkel rendelkező sértetteket a vádlott „*magához fogadta*”, tanyáján a házkörüli munkák elvégzésére alkalmazta, számukra kezdetben minimális összegű pénzt, később csupán az életben maradáshoz elegendő ételt és italt biztosított, mindeközben lakhatási szempontból őket emberi méltóságot súlyosan sértő körülmények között tartotta.

Az ítélet foglalkozott a kizsákmányolás fennállásával is, nem csupán a kiszolgáltatott helyzet körülményeinek meglétét vizsgálta. E körben a bíróság arra a következtetésre jutott, hogy mivel a „*vádlottat nem alkalmi előny megszerzése motiválta, hanem a ház körüli munka elvégzése mellett a sértettek által végzett állattartási tevékenységből húzamosabb időn keresztül, rendszeres bevétel megszerzése, saját elmondása szerint ugyanis havi 3-500.000 forint bevétele származott az állattenyésztésből, így a célzat bizonyított.*”⁶² Fennáll tehát elkövetői oldalon a célzat, ezzel a kizsákmányolás – pontosabban a kizsákmányolási szándék – megvalósulása bizonyított.

⁵⁷ GRETA Jelentés 9. o.

⁵⁸ Uo.

⁵⁹ Btk. 192. § (8) bekezdés

⁶⁰ US Embassy Jelentés 4. o.; GRETA Jelentés 9-10. o.

⁶¹ Megjegyzendő, hogy a bíróság mindig a konkrét jogeset tényállása alapján köteles eldönteni, hogy a kiszolgáltatottság mikor áll fenn.

⁶² Fővárosi Ítéltábla 3.Bf.20/2023/19. számú ítélet [122]

A kiszolgáltatott helyzet a védelem álláspontjával kapcsolatban merült fel, a védői álláspont, valamint a kiszolgáltatottság cáfolata a védelem oldaláról – többek között – a következő: a kiszolgáltatott helyzet azt jelenti, hogy valaki (a passzív alany) egy másik személy hatalmában van, ennek elviselésére kényszerül, mások kényétől és hatalmától függ. Érvként hozta fel továbbá azt is, hogy a sértettek jelen ügyben választási lehetőséggel rendelkeztek, dönthettek volna úgy is, hogy elhagyják a tanyát, és hajléktalanságban élnek, kiszámítható – az életszükségleteket kielégítő – életfeltételek mellett. Ahogyan látható, a védelem az állásfoglalásában utal mind az Irányelv 2. cikkének (2) bekezdésére, vagy éppen a közbeszédben is elfogadott, magyar értelmező kéziszótárban megtalálható fogalomra is. Az általa felvetett, a kiszolgáltatott helyzet körülményeinek vizsgálata tekintetében azonban véleményem szerint abszurd, az életben elképzelhetetlen szélsőségekre hivatkozik, amikor választási alternatívát említ. Álláspontja az, hogy a sértetteknek volt lehetősége erdőben, hajléktalan szállón, jövedelem, szállás, étel, tisztálkodási lehetőség nélkül élni, a vádlott őket nem kényszerítette arra, hogy a tanyán maradjanak.⁶³ Úgy gondoljuk azonban, hogy az itt említett szélsőségek a választási alternatíva vizsgálata körében elfogadhatatlanok. Az ítélet tábla a kiszolgáltatottság fennállásának indokolását a korábban már hivatkozott törvényjavaslat említésével kezdi.⁶⁴ Kifejti, hogy az alternatíva hiánya azt jelenti, ha valakinek ténylegesen nincs elfogadható választási lehetősége.⁶⁵ A bíróság az ítélet [128]-ban kifejti, hogy mindig az ügy összes körülményének figyelembevételével lehet azt megállapítani, hogy a kiszolgáltatott helyzet fennáll-e. Nincsen egy egységes szempontrendszer, amely alapján ez eldönthető lenne. A részletes indokolás ismertetésétől eltekintve a kiszolgáltatott helyzet fennállásának legfontosabb ismérveit sorolom fel: a sértettek egzisztenciális kiszolgáltatottsága, az alacsony képzettségük miatt a munkaerőpiacon való elhelyezkedési nehézségek, mentális problémák, személyiségzavar, szenvedélybetegség.⁶⁶ Ezen körülmények miatt az ítélet tábla arra a következtetésre jutott, hogy noha nem a vádlott volt az, aki a sértettek kiszolgáltatott helyzetét okozta, azt kialakította, viszont ő volt az, aki ezt felismerte, fenntartotta, kihasználta, és abból, hogy őket a tanyáján dolgoztatta, rendszeres hasznot hajtott.⁶⁷ A kiszolgáltatott helyzet fenntartása szintén megvalósítja a bűncselekményt, erre a korábban hivatkozott törvényjavaslat is utalt.⁶⁸

A bemutatott jogeseten keresztül is látható tehát az, hogy hiába a nemzetközi egyezményekben, hazai jogszabályokban, illetve azok indokolásaiban szereplő fogalmak, annak a megállapítása, hogy a sértett kiszolgáltatott helyzetét kihasználva követi el a vádlott a terhére rótt

⁶³ Fővárosi Ítélet tábla 3.Bf.20/2023/19. számú ítélet [45]

⁶⁴ T/6958. számú törvényjavaslat indokolással – A Büntető Törvénykönyvről. Jogkódex. <https://jogkodex.hu/doc/2714702> (2024. 11. 15.) (Továbbiakban: T/6958. számú törvényjavaslat indokolással)

⁶⁵ Fővárosi Ítélet tábla 3.Bf.20/2023/19. számú ítélet [127]

⁶⁶ Fővárosi Ítélet tábla 3.Bf.20/2023/19. számú ítélet [130]-[141]

⁶⁷ Fővárosi Ítélet tábla 3.Bf.20/2023/19. számú ítélet [142]

⁶⁸ T/6958. számú törvényjavaslat indokolással

bűncselekményt, mindig az adott ügyben felmerülő körülmények pontos mérlegelésének tükrében lehetséges.

III.2. A Kúria Bfv.I.448/2022/8. számú döntése

A határozatban az emberkereskedelem kizsákmányolás útján történő véghezvitele, illetve a kiszolgáltatott helyzet kerül részletezésre. A fogalmi elemek, valamint az egyes elkövetői magatartások kibontására és tisztázására a tényállási elem hiányára hivatkozó, bírósági határozatot megtámadó védői felülvizsgálati indítvány szolgáltatott alapot.

Az ügyben az elsőfokon eljáró törvényszék bűnösnek mondta ki a IV. rendű terheltet többek között 19 rendbeli, bünszervezetben elkövetett emberkereskedelem büntette miatt, azonban védője felülvizsgálati indítványt terjesztett elő a megtámadott határozatok megváltoztatására, elsődlegesen a terhelt felmentésére, kitarottság büntetében való bűnösségének megállapítására, valamint a büntetésének enyhítésére. Az indítvány indokolása szerint ugyanis a terhelt emberkereskedelem büntetében való büntetőjogi felelősségét az anyagi jogszabályok megsértésével állapították meg, mivel a bűncselekmény törvényi tényállási elemei hiányoztak. A terhelt terhére rótt cselekmények, így a sértettek *„ellátása, gondoskodás a mindennapi szükségletükről és a számukra történő tanácsadás”* ugyanis nem feleltethetők meg – az elkövetéskor hatályos – Btk. 192. §-ban felsorolt elkövetési magatartásoknak (elad, megvásárol, elcserél, átad, átvesz, toboroz, szállít, elszállásol, elrejt).⁶⁹

Az irányadó tényállás szerint IV. rendű terhelt a bünszervezet tagjaként a prostitúciót folytató sértettek felügyeletét, szállítását, ellátását, valamint a sértettek által megkeresett jövedelem összegyűjtését, nyilvántartását, felosztását és az azzal való gazdálkodást végezte a szervezet többi tagjával egyetemben, akik megélhetésüket a prostitúcióból befolyt jövedelemből biztosították. A IV. rendű terhelt három éven át (2010-2013 között) vett részt a szervezet működésében, miután egy prostituáltként dolgozó és vele szerelmi viszonyt ápoló sértett tekintetében megállapodott az I. rendű terhelttel, hogy a lány a továbbiakban az I. rendű terhelt által irányított csoportnak fog dolgozni, a szervezet tagjainak irányítása és felügyelete alatt. A szervezet tevékenységébe ezt követően a IV. rendű terhelt is becsatlakozott. Fő feladata a sértettek mindennapi ellátása volt, amelynek keretében főzött és mosott sértetteknek, nekik ételt, ruhákat, kozmetikumokat vásárolt, továbbá szükség esetén orvoshoz kísérte, illetve segítette őket hivatalos ügyeik intézésében. A bünszervezet tagjait rendszeresen tájékoztatta a sértettek tevékenységéről, akiket alkalmanként beszámoltatott a keresetükről és a nagyobb kereshetőség reményében öltözködési, sminkelési és

⁶⁹ A Kúria Bfv.I.488/2022/8. számú határozata [3]-[6]

frizura tippeket adott számukra és ösztönözte őket a jobb kereset elérésére. Bünszervezeti „pályafutása” alatt a IV. rendű terhelt 19 prostitúciót folytató személlyel került kapcsolatba.⁷⁰

A cselekmény minősítése, a kizsákmányolás, illetve a kiszolgáltatott helyzet értelmezésével kapcsolatosan a Legfőbb Ügyészség, valamint – annak az ítélet hatályában fenntartására irányuló indítványa alapján – a Kúria az alábbi módon rendelkezett:

Az elkövetéskor hatályos Btk. emberkereskedelem büntetett szabályozó 192. § (2) bekezdése alapján: „*Aki más kizsákmányolás céljából elad, megvásárol, elcserél, átad, átvesz, toboroz, szállít, elszállásol, elrejt vagy másnak megszeresz, egy évtől öt évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő*”. A tényállás ezen fordulata rögzíti a kizsákmányolási célzatot, amely a Btk. értelmező rendelkezése szerint „*a kizsákmányolás a kiszolgáltatott helyzetbe hozott vagy helyzetben tartott sértett e helyzetének kihasználásával előny szerzésére törekvés*.” E szerint tehát az elkövetési magatartás célzatos, haszonszerzésre irányul, és a passzív alany kiszolgáltatott helyzetét is rögzíti.⁷¹

Az irányadó történeti tényállás szerint a terheltek előtt már a cselekményt megelőzően is ismert volt valamennyi sértett - elsősorban anyagi körülményekre (így jövedelem hiánya, tartozások, korábbi prostitúciós tevékenység) visszavezethető – kiszolgáltatott helyzete, amely egyben a sértettek cselekvési szabadságát is korlátozta. A terheltek ezt a kiszolgáltatottságot a sértettek számára idegen környezetben, külföldön is fenntartották jövedelmük és személyazonosító irataik elvételével. A prostitúcióból származó bevételt a sértettektől elvették, miközben ellátásukat és a munkavégzéshez szükséges feltételeket biztosították, állandó felügyeletet és irányítást gyakorolva felettük.⁷²

A hivatkozott jogszabályhelyek, valamint a történeti tényállás alapján tehát a kizsákmányolási célzat és a passzív alanyok minősítés szempontjából jelentős tulajdonsága, vagyis kiszolgáltatott helyzetük fennállása megállapítható.

Ezekén túlmenően vizsgálatra szorult az is, hogy a IV. rendű terhelt magatartása kimerítette-e a törvényi tényállásban rögzített elkövetési magatartást. Ahogy fentebb is kifejtésre került, a IV. rendű terhelt feladata a bünszervezet keretein belül elsősorban a sértettek mindennapos ellátásának és alapvető szükségleteinek biztosítása volt, amelyre tekintettel az „*elszállásolás*” elkövetési magatartásnak a IV. rendű terhelt cselekménye megfelel, így büntetőjogi felelőssége emberkereskedelem büntetében megállapítható.⁷³ Az „*elszállásolás*” fogalmának emberkereskedelem szempontjából történő értelmezése kapcsán a Kúria kiemelte, hogy a Btk. a különböző nemzetközi dokumentumokat – főként a Palermói Jegyzőkönyvet, illetve az Irányelvet – szem előtt tartva

⁷⁰ Kúria Bfv.I.488/2022/8. számú határozata [18]-[24]

⁷¹ Kúria Bfv.I.488/2022/8. számú határozata [25]-[28]

⁷² Kúria Bfv.I.488/2022/8. számú határozata [29]-[30]

⁷³ Kúria Bfv.I.488/2022/8. számú határozata [34]-[35]

szabályozza az emberkereskedelem büntetettét. Ezen nemzetközi dokumentumoknak megfelelően olyan cselekményeket rögzít a bűncselekmény elkövetési magatartásaiként, amelyek az embert áruforgalom tárgyaként kezelik, valamint ehhez kapcsolódó előkészületi és bűnsegédi *sui generis* magatartásokat listáz, mint a toborzás, elszállásolás vagy elrejtés.⁷⁴

Mivel az emberkereskedelem törvényi tényállásának egy eleme az elszállásolás, ezen cselekményben való részvétel tettesi magatartásnak minősül. A Kúria e körben kiemelte, hogy a kizsákmányolás elősegítése céljából történő elszállásolás nem csak a tényleges szállás biztosítását foglalhatja magába, hanem a szálláson történő ellátást is. Ekképp a IV. rendű terhelt által tanúsított magatartás, vagyis a prostitúciós tevékenység biztosítása és az abból befolyt jövedelem megszerzése érdekében a sértettek kiszolgáltatottságuk miatti ellátásukról való gondoskodás (így pl. ruháztatása, étellemezése, orvosi ellátás biztosítása) olyan cselekménynek tekinthető, amelyek az elszállásolás körébe vonhatók.⁷⁵

A bírósági határozat rendelkezik az emberkereskedelem és a kitarottság bűncselekményének elhatárolásáról is azon védői hivatkozás kapcsán, miszerint a IV. rendű terhelt cselekménye a kitarottság büntetettét valósította meg.

A kitarottság már azzal is megvalósul, ha az elkövető magát részben vagy egészben a prostitúciót folytató személy jövedelméből tartja fenn. Az emberkereskedelem esetén is más személy tevékenységével (így pl. prostitúciója révén) jut haszonhoz az elkövető, azonban az emberkereskedelem törvényi tényállása a kitarottsághoz képest magában foglalja a kizsákmányolást is, mint speciális célzatot, így amennyiben ezen többletelem fennforgása, vagyis a sértett kiszolgáltatott helyzetének kihasználása megállapítható, úgy a kitarottság beolvad a súlyosabban minősülő emberkereskedelem büntetettébe.⁷⁶

A fentiek alapján tehát megállapítható, hogy a IV. rendű terhelt tetteinek jogi minősítése nem az anyagi jogszabályok megsértésével történt, cselekménye az elkövetéskor hatályos Btk. 192. § (2) bekezdésének 8. fordulatába ütközik, és azt társtettesi minőségben követte el.⁷⁷ A határozat elvi tartalma nyomán „Az emberkereskedelem sértettjeként a kiszolgáltatott személyek tartózkodási helyének kijelölése, szabad mozgásuk korlátok közé szorítása vagy ellenőrzése és a kiszolgáltatottságuk miatt szükséges ellátásuk biztosítása mind olyan magatartás, amely az emberkereskedelem véghezvitelét, a kizsákmányolást, illetve annak fenntartását bivatott szolgáltni. Ezért a Btk. 192. § (8) bekezdése szerinti kizsákmányolás elősegítése céljából történő elszállásolás a tényleges szállásadáson kívül magába foglalhatja a szálláson történő ellátást (étellemezés, ruházat, egyéb személyes szükségletek biztosítása) és a sértetteknek a szállásbelyen történő állandó vagy időszakos felügyeletét (ellenőrzését, számonkérését) is.”

⁷⁴ Kúria Bfv.I.488/2022/8. számú határozata [40]-[41]

⁷⁵ Kúria Bfv.I.488/2022/8. számú határozata [45]-[46]

⁷⁶ Kúria Bfv.I.488/2022/8. számú határozata [66] és [72]

⁷⁷ Kúria Bfv.I.488/2022/8. számú határozata [76]

III.3. A Kúria Bfv.III.1.506/2022/12. számú döntése

A Kúria 2023. októberében egy felülvizsgálati hatáskörében eljárva hozott határozatban foglalkozott a „kiszolgáltatott helyzet” fogalmának vizsgálatával. A Bfv.III.1.506/2022/12. számú végzésben körül határolta a kiszolgáltatott helyzet fogalmát egyúttal exemplifikatív felsorolást adva, annak jellemzőiről, lehetséges megalapozó ismérveiről.

Az ügy tényállása szerint az 1995-ös születésű sértett rendkívül nehéz anyagi és szociális körülmények között élt.⁷⁸ Tanulmányait első gyermeke 16 évesen történő megszülése miatt megszakította, így szakképesítéssel nem rendelkezett, majd 2019-ben újabb gyermeket szült. Gyermekeivel és 15 testvérével együtt szüleinél lakott egy áram nélküli, bérelt ingatlanban, megélhetését szülei biztosították. 2019 novemberében élettársi kapcsolatot létesítette, amelyből újabb gyermeke született. Megélhetését innentől élettársa biztosította, mivel munkahellyel vagy egyéb jövedelemmel ekkor sem rendelkezett. Sértett élete során rendszeresen előfordult, hogy nem volt pénzüik élelmiszerre sem.

Terhelt már sértett gyermekkorától ismerősi kapcsolatban állt annak családjával, így tisztában volt sértett nehéz körülményeivel. Ezt kihasználva 2013-ban, sértett 18. életévének betöltése után rábeszélte sértettet, hogy anyagi ellenszolgáltatásért cserébe nyújtson szexuális szolgáltatást az általa felkeresett férfiaknak. Ennek érdekében fodrászhoz is elvitte, valamint ruhákat vásárolt neki. Sértett ezt a terhelt által javasolt tevékenységet 2013-tól 2020 novemberéig heti rendszerességgel végezte. A különböző környékbeli férfiakkal terhelt előre egyeztetve a helyszínt és az időpontot, illetve átvette az ellenszolgáltatást, majd a megbeszéltek szerint az igénybe vevőkhöz szállította sértettet. A szolgáltatás nyújtását követően őt saját gépjárművével haza is vitte, a befolyt összegből pedig alkalmanként 2.000-3.000 forintot adott neki.⁷⁹

Míndezek alapján az elsőfokú bíróság megállapította terhelt büntetőjogi felelősségét emberkereskedelem és kényszermunka büntetésében.⁸⁰ A másodfokon eljáró bíróság enyhített ugyan a fellebbezett határozatban kiszabott büntetésen, de a magatartást továbbra is emberkereskedelem és kényszermunka büntetteként minősítette.⁸¹ Felülvizsgálati indítványában a védelem a terhelt terhére rótt bűncselekmény törvénysértő minősítését kifogásolta.⁸² Álláspontja szerint a terhelt cselekményét kerítés büntetteként kellett volna minősíteni,⁸³ ugyanis a sértett nem volt kiszolgáltatott helyzetben.⁸⁴

⁷⁸ Kúria Bfv.III.1.506/2022/12. számú végzés [3]

⁷⁹ Kúria Bfv.III.1.506/2022/12. számú végzés [3]

⁸⁰ Kúria Bfv.III.1.506/2022/12. számú végzés [1]

⁸¹ Kúria Bfv.III.1.506/2022/12. számú végzés [2]

⁸² Kúria Bfv.III.1.506/2022/12. számú végzés [25]

⁸³ Kúria Bfv.III.1.506/2022/12. számú végzés [4]

⁸⁴ Kúria Bfv.III.1.506/2022/12. számú végzés [32]

A Kúria a bűncselekmény minősítése kapcsán rögzítette, hogy a védelem álláspontja helytelen, az eljáró bíróság nem sértett törvényt a vizsgált cselekmény Btk. 192. § (2) bekezdés a) pont, (4) bekezdés első fordulat szerinti emberkereskedelem és kényszermunka büntetteként történő minősítésével.⁸⁵ Ezt a megállapítást arra alapozta, hogy meghatározta a potenciálisan felmerülő bűncselekmények, jelesül a kerítés alapesetének (Btk. 200. § (1) bekezdés), a kerítés minősített esetének, azaz az üzletszerűen elkövetett kerítésnek (Btk. 200. § (3) bekezdés), továbbá a szexuális cselekménnyel kapcsolatban elkövetett emberkereskedelem és kényszermunka büntetékének (Btk. 192. § (4) bekezdés) elhatárolási szempontjait. A Kúria álláspontja szerint a kerítés alapesete és az emberkereskedelem és kényszermunka vizsgált esete között az elkövető célzatában, valamint a létrejött szexuális cselekmény rendszerességében keresendő az eltérés.⁸⁶ Előbbinél nem tényállási elem a rendszeres előny szerzésére törekvés, míg utóbbi esetében a rendszeres szexuális cselekmény és rendszeres előnyszerzési célzat is szükséges. Ebből következően kerítés alapesete miatt akkor kerülhet sor az elkövető felelősségre vonására, ha az akár rendszeres, akár alkalmi szexuális cselekményre rendszeres előnyszerzési célzat nélkül kerül sor.⁸⁷ Amennyiben fennáll ez a célzat, úgy az üzletszerűen elkövetett kerítés esete merülhet fel. Tekintettel arra, hogy az ügyben a sértett szexuális szolgáltatásából származó anyagi ellenszolgáltatást terhelt vette át és abból csak egy kis összeget juttatott sértettnek, egyértelműen megállapítható terhelt rendszeres anyagi előnyszerzési célzata.⁸⁸ Cselekménye minősítése körében tehát az üzletszerűen elkövetett kerítés, illetve a Btk. 192. § (4) bekezdés szerinti emberkereskedelem és kényszermunka jöhet szóba. Ezek elhatárolása során a Kúria a szexuális cselekményt folytató személy helyzetét tekinti mérvadónak.⁸⁹ Indokolása szerint sértett kiszolgáltatott helyzete révén a kerítéshez képest speciális tényállás az emberkereskedelem és kényszermunka, így e helyzet, mint tényállási elem megvalósulása esetén a terhelt cselekménye emberkereskedelem és kényszermunka büntetteként értékelendő.

Az emberkereskedelem és kényszermunka bűncselekményének megvalósulásához tehát szükséges annak vizsgálata, hogy fennállt-e a sértett kiszolgáltatott helyzete. A Kúria jelen ügyben értelmezte a fogalmat, annak kapcsán döntésének indokolásában utalt a Palermói Jegyzőkönyvre és az Irányelvre is, illetve korábbi Kúriai határozatokra.

Az Irányelv 2. cikkének (2) bekezdése olyan helyzetként határozza meg a kiszolgáltatottságot, amelyben az adott személy tényleges vagy elfogadható választási lehetőség hiányában kénytelen alávetni magát az adott visszaélésnek. Ezzel összefüggésben a Bfv.II.1.322/2022/11. számú korábbi Kúriai határozat szerint kiszolgáltatott helyzetben van, akinek helyzete nem teszi lehetővé a saját

⁸⁵ Kúria Bfv.III.1.506/2022/12. számú végzés [26]

⁸⁶ Kúria Bfv.III.1.506/2022/12. számú végzés [50]

⁸⁷ Kúria Bfv.III.1.506/2022/12. számú végzés [51]

⁸⁸ Kúria Bfv.III.1.506/2022/12. számú végzés [56-57]

⁸⁹ Kúria Bfv.III.1.506/2022/12. számú végzés [52]

érdekeiknek leginkább megfelelő döntések hozatalát, hanem a külső körülmények olyan választásra (prostitúcióra) készítetik, amit ilyen körülmények hiányában – önkéntesen – nem határozott volna el.⁹⁰ Jelen ügyben a sértett prostitúciós tevékenység folytatására irányuló döntése ennek megfelelően nem tekinthető önkéntesnek, az a kiszolgáltatottsága által determinált volt.⁹¹ A vizsgált fogalom másik ismérveként a Bfv.II.600/2019/13. számú korábbi Kúriai határozat kimondja, hogy „*a hajléktalan, családi és társadalmi kapcsolatokkal, valamint jövedelemmel nem rendelkező, önmagát még csak alapszinten eltartani is korlátozottan képes személy kiszolgáltatott helyzetben van*”.⁹² Mindezen ismérvek fennállása a jelen ügy sértettje vonatkozásában is kétségtelenül megállapíthatóak, ezek révén világos, hogy a sértett kiszolgáltatottsága állt fenn. Ennek további alátámasztásaként a Kúria további kiszolgáltatottságot megalapozó ismérveket is felsorolt:

- rendkívül nehéz anyagi és szociális körülmények
- munkahely, szakképzettség és egyéb jövedelem hiánya
- több gyermek, akiknek megélhetéséről gondoskodni kell, annak ellenére, hogy saját megélhetését sem tudja önállóan biztosítani
- megélhetését szinte teljes mértékben mások biztosítják
- komfort nélküli házban, nagyszámú testvérrel együtt él
- gyakori, hogy nincs pénz élelmiszert venni⁹³

Sértett ismertetett helyzete alapján a Kúria jelen ügyben kétséget kizáróan megállapította a kiszolgáltatott helyzetének fennállását. Mindezen tényállási elemek ugyanakkor nem tekinthetők a kiszolgáltatottság taxatív követelményeinek, vagy szükséges fogalmi elemeknek. Ezek révén a Kúria csupán exemplifikatívan határolta körül a fogalom tartalmát, de ettől eltérő körülmények fennállása esetén is lehetőség van annak megállapítására. Mindig az adott ügy egyedi körülményei alapján kell ugyanis megítélni, hogy a kiszolgáltatottság pontosan nem definiált fogalma megállapítható-e. A kiszolgáltatott helyzet megítélése szempontjából nem vizsgálendő, hogy azt ki vagy mi idézte elő. A büntetőjogi felelősség akkor is megállapítható, ha azt sértett saját felróható magatartása okozta, ugyanis jelentősége csak annak van, hogy ezt a helyzetet felismerve a terhelt azt kihasználta-e.⁹⁴

Tekintettel arra, hogy a sértett kiszolgáltatott helyzetével terhelt tisztában volt és ezt kihasználva bírta rá, hogy anyagi ellenszolgáltatás fejében szexuális szolgáltatást nyújtson, amelyből

⁹⁰ Kúria Bfv.II.1.322/2022/11. számú végzés [94]

⁹¹ Kúria Bfv.III.1.506/2022/12. számú végzés [41]

⁹² Kúria Bfv.III.1.506/2022/12. számú végzés [38]

⁹³ Kúria Bfv.III.1.506/2022/12. számú végzés [39]

⁹⁴ Kúria Bfv.III.1.506/2022/12. számú végzés [42]

ő rendszeres anyagi előny szerzésére törekedett, a Kúria megállapította, hogy e magatartás nem a kerítés, hanem az emberkereskedelem és kényszermunka Btk. 192. § (2) bekezdés a) pont, (4) bekezdés szerinti büntetést valósította meg.⁹⁵ Ennek megfelelően mivel a minősítés törvényes volt és nem történt sem anyagi jogszabálysértés,⁹⁶ sem eljárási szabálysértés, ezért a felülvizsgálati kérelmet a Kúria elutasította, a másodfokú bíróság megtámadott határozatát pedig hatályában fenntartotta.⁹⁷

III.4. A Miskolci Törvényszék 12.B.15/2019/429. számú döntése

A Miskolci Törvényszék előtt tárgyalt ügy szerint sértett2 IV. rendű vádlott barátnője volt, a közeli gyermekvédelmi intézet egyik lakója. A barátjánál tartózkodása alatt megjelentek II. és III. rendű vádlottak. IV. rendű vádlott egy combközépig érő, vállpánt nélküli ruhát adott sértett2-nek, akit felszólított, hogy a ruha felvétele után mutassa meg magát II. és III. rendű vádlottak előtt. Miután ez megtörtént és szemügyre vették a sértettet, közösen elindultak egy külföldi városba. Odaérkezésük után a sértettet kiszállították azzal a kitételrel, hogy prostitúcióval keressen pénzt, erre azonban nem volt hajlandó sértett2. Ennek hallatán visszaültették az autóba, majd kivitték egy forgalomtól távol eső földútra, ahol megtépték és ököllel többször megütötték, ezzel elérve, hogy a sértett „csinálja a dolgát” az előbbi helyen. Ezután a vádlottak 2016 májusától kezdve rendszeres haszonszerzés céljából szállították a sértettet az országba, ahol a prostitúciójából származó bevételt részükre át kellett adnia. Annak érdekében, hogy sértett2 elvégezze az előírt tevékenységeket, erőszakkal és fenyegetéssel, valamint ezek kilátásba helyezésével kényszerítették, a bántalmazások során azonban ügyeltek arra, hogy látható sérülések ne keletkezzenek. Sértett2 által keresett napi körülbelül 200 eurót a vádlottak tőle elvették és családjuk megélhetésére fordították. Ebben az időszakban sértett2 II. és III. rendű vádlottak házában lakott, ott különböző házimunkákat kellett végeznie, valamint a gyerekekre kellett vigyáznia. A sértett félt a bántalmazásoktól, fenyegetésektől, így nem mert elhagyni a lakást annak ellenére sem, hogy erre megvolt a lehetősége. II. és III. rendű vádlottak 2016 májusban, júniusban és júliusban, valamint 2017 augusztusa és szeptembere között sértett1-et is rendszeres anyagi haszonszerzés céljából külföldre szállították, hogy ott prostitúciós tevékenységet végezzen. Az így keresett napi 100-150 eurót tőle is elvették. Mindezen túl II. és III. rendű vádlottak 2016 nyarán sértett3-mal, a szintúgy gyermekintézeti lakóval is hasonlóan cselekedtek, neki is szexuális szolgáltatásokat kellett nyújtania külföldön, a pénzt azonban nem tarthatta meg. A gyermekvédelmi intézet másik lakóját, sértett4-et is szexuális szolgáltatás nyújtása céljából vitték külföldre, hogy belőle is anyagi hasznot húzzanak. Több alkalommal is előfordult,

⁹⁵ Kúria Bfv.III.1.506/2022/12. számú végzés [57]

⁹⁶ Kúria Bfv.III.1.506/2022/12. számú végzés [58]

⁹⁷ Kúria Bfv.III.1.506/2022/12. számú végzés [59]

hogy sértett1-nek és sértett2-nek a prostitúciós tevékenységük során kábítószernek nem minősülő kábító hatású anyagot tartalmazó cigarettát adtak, amelytől erősen bódult állapotba kerültek. A vádlottak a sértettek kiszolgáltatott helyzetüket kihasználva követték el cselekményeiket, tudták ugyanis, hogy érzelmileg kötődnek hozzájuk a lányok, családi kötelek és érzelmi biztonság hiányában pedig nem volt választási lehetőségük.

A bíróság mindegyik vádlott terhére megállapította az emberkereskedelem büntettét a Btk. 192. § (2) bekezdése, (3) bekezdés i) pontja, (4) bekezdés a) pontja, valamint az (5) bekezdés b) pontja szerinti minősítéssel.

Az ügy indokolásában a bíróság hivatkozik az Irányelv 2. cikkének (2) bekezdése szerinti kiszolgáltatott helyzet fogalmára, amelyre mi már korábban utaltunk. Az Irányelv (3) bekezdése a tipikus kizsákmányolási magatartások között említi a prostitúció révén történő kizsákmányolást,⁹⁸ amely jelen ügyben megállta a helyét.

Az eset kapcsán a védők igyekeztek arra hivatkozni, hogy a sértettek korábban is végeztek prostitúciós tevékenységeket, valamint e cselekmény nem számít társadalomra veszélyes magatartásnak. A törvényszék azonban kiemelte, hogy a kiszolgáltatottsághoz közömbös az, hogy a sértett kinek és milyen magatartása révén került a helyzetbe, így a korábbi prostitúciós múlt is irreleváns ebből a szempontból. A bíróság által beszerzett nyomozási és gyámhatósági iratok alapján, valamint a sértettek személyi körülményeinek ismerete fényében megállapítható volt az áldozattá válást erősítő tényezők jelentős száma, így az álláspontjuk szerint valamennyi sértett kiszolgáltatott helyzete is kimondható volt. Az indokolás szerint a lányoknak nem volt valódi döntésük, beleszólásuk és változtatási lehetőségük az események alakításába, élethelyzetükbe. Mivel a vádlottak erről tudtak, így kimondottan ezt használták ki, valamint a hozzájuk fűződő érzelmi kötődéseiket. Tudatában voltak annak, hogy a sértettek rossz anyagi és családi háttérrel rendelkeznek, gyermekvédelmi intézetben laknak és gyors haszonszerzés érdekében végeztek prostitúciós tevékenységet. A kilátástalan helyzetüket erősítették a vádlottak azáltal, hogy maguk szállították a lányokat külföldre, ott biztosították a felügyeletüket a munkavégzés során, majd a keresett pénzt elvéve és a rendszeres bántalmazásokkal nem adtak lehetőséget a menekülésre.

Mindezek fényében, az enyhítő és súlyosító körülményeket figyelembe véve a bíróság I. rendű vádlottat 2 év szabadságvesztésre, II. rendű vádlottat 10 év 6 hónap szabadságvesztésre és 10 év közügyektől eltiltásra, III. rendű vádlottat 12 év szabadságvesztésre és 10 év közügyektől eltiltásra,

⁹⁸ Irányelv 2. cikk (3): „A kizsákmányolás magában foglalja legalább a prostitúcióhoz kapcsolódó kizsákmányolást vagy a szexuális kizsákmányolás más formáit, a kényszermunkát vagy -szolgáltatásokat - ideértve a koldulást, a rabszolgatartást vagy a rabszolgatartáshoz hasonló gyakorlatokat, a szolgásgot -, vagy a bűncselekményekhez kapcsolódó kizsákmányolást, vagy a szervek kivételét, vagy a béranyasághoz, a kényszerházassághoz vagy a jogellenes örökbefogadáshoz kapcsolódó kizsákmányolást.”

IV. rendű vádlottat 9 év szabadságvesztésre és 9 év közügyektől eltiltásra, V. rendű vádlottat 8 év szabadságvesztésre és 8 év közügyektől eltiltásra ítélte.

Látható, hogy ebben az ügyben a lányoknak nem volt tényleges menekülési lehetőségük, kiszolgáltatott helyzetük fennállt. Azáltal, hogy az elkövetők a „loverboy” módszert és a megfélemlítést alkalmazzák, az áldozatokban tévképzetet keltenek. Elhitetik velük egyfelől, hogy a lány tevékenysége a közös jövőjükért van, miközben az elkövetők csak saját maguk vagy családjuk fenntartását tartják szem előtt. Másodsorban a fenyegetések és bántalmazások következtében az áldozatok olyan helyzetbe kerülnek, amelyből még akkor sem mernek kiszakadni, ha meglenne rá a lehetőségük (pl. ebben az ügyben ez akkor állt fent, amikor egyedül hagyták az elkövetők otthon, mégsem ment el). Az akaratuk és ellenállásuk megtörését az elkövetők általi szállítás, illetve megfigyelés is megtöri – nincsen ugyanis más opciójuk, mintsem, hogy az elkövetők által kiadott utasításoknak eleget tegyenek.

IV. Következtetések

Az emberkereskedelem egy sokkal komplexebb és összetettebb jelenség, mint ahogy azt elsőre gondolnánk: egymástól markánsan elkülönülő megjelenési formái és elkövetési módjai vannak. A kizsákmányolás és a kiszolgáltatott helyzet a bűncselekmény kulcsfontosságú elemei, amelyek fogalma a magyar joganyagban azonban nem egyértelmű, mivel a jogszabályok nem adnak pontos definíciót ezekre. Ebből is következik, hogy egyelőre a jogalkalmazókra hárul a feladat, hogy – a konkrét tényállás figyelembevételével – értelmezze ezeket. Kijelenthető azonban, hogy a bírói gyakorlat és a nemzetközi egyezmények alapján egyre tágabb fogalmi keret jön létre, ami segíti a kizsákmányolás és a kiszolgáltatott helyzet megállapítását. Ahogyan az az elemzett jogesetektől is kitűnik, a bíróságok több esetben is a nemzetközi egyezményekhez nyúltak vissza annak érdekében, hogy a kizsákmányolás, illetve a kiszolgáltatott helyzet fennállását indokolják. E körben kiemelendő a tanulmányunkban is központi szerepet kapott 2011/36/EU irányelv, de említhető a 2012/29/EU irányelv, valamint a Palermói Jegyzőkönyv is.

Jól látható, hogy a jogalkalmazás során az adott tényállás sajátosságai alapján a bíróság újabb és újabb elemekkel bővíti a kiszolgáltatott helyzet és a kizsákmányolás fogalmainak tartalmát, amelyek a későbbi ügyekben már iránymutatásként szolgálhatnak ezek megállapításánál. Természetesen minden esetben az adott ügy valamennyi körülményéből kell kiindulni, így teljes bizonyossággal nem jelenthető ki, hogy ami egy esetben megalapozta a kiszolgáltatott helyzetet vagy a kizsákmányolás megvalósulását, az egy másik esetben is mindenképpen meg fogja, hiszen felmerülhetnek olyan további tényállási elemek, amelyek a másik ügyben nem állnak fenn és mindezen körülmények együttes értékelése alapján már nincs lehetőség a megállapításra.

Az elemzett ügyekben felmerült a tettesi magatartás más bűncselekményként történő minősítésének kérdése is. Az elhatárolás alapja valamennyi esetben a kizsákmányolási célzat volt. Amennyiben tehát az elkövető a sértett kiszolgáltatott helyzetét kihasználva valósítja meg a cselekményt, úgy a speciális célzatra tekintettel az emberkereskedelem bűncselekménye nyer megállapítást. Az elkövetési magatartás vizsgálatakor tehát kiemelten fontos a passzív alany helyzetének, valamint a cselekmény céljának vizsgálata a bűncselekmények ütközésének feloldása és a helyes minősítés megállapítása érdekében. A terhelti magatartás adott esetben olyan cselekményeket is felöllelhet, amelyek önmagukban nem valósítanak meg tényállási elemet. Azonban, ha e cselekmények a sértett kiszolgáltatott helyzetét kihasználva rendszeres előnyszerzés biztosítását célozzák, úgy a bíróság megítélése alapján a törvényi tényállás elkövetési magatartásába beleértendő, és mindennek nyomán a kizsákmányolási célzat is megállapítható.

Pontos jogi definíció hiányában, ha nem is kötelező érvénnyel, de tekinthetünk a bírói esetjogra a vizsgált fogalmi keretek tartalommal való kitöltéseként, így fokozottan javasoljuk a jogalkalmazóknak, hogy az emberkereskedelemmel kapcsolatos esetek vizsgálatakor az adott tényállás megfelelő elbírálása érdekében fordítsanak figyelmet a releváns ítélkezési gyakorlatban megállapítottakra, illetve a nemzetközi egyezményekben foglaltakra a kérdéses fogalmak pontosabb értelmezéséhez.